

MÜHAZİRƏ 5

COĞRAFIYANIN TƏDRİSİ METODİKASI

KAFEDRA : Azərbaycan coğrafiyası və coğrafiyanın tədrisi metodikası kafedrası

MÜƏLLİM: Dos. Nərminə Seyfullayeva

TARİX: 2017

MÖVZU: Coğrafiya kurikulumunda standartların məzmun baxımından təhlili

MÜHAZİRƏNİN PLANI

1. Standart nədir
2. Standartların hansı növləri var
3. Standartların məqsədi
4. Standartların quruluşu
5. Standartların bilik baxımından təhlili

BİLİK ARTDIQCA EQO AZALIR

Albert Eynşteyn

Əsas məqamlar

Məzmun və fəaliyyət xətlərinin müəyyən edilməsi. Fənnin məzmunu üzrə biliyin kateqoriyaları: Deklorativ, prosedural, kontekstual bilik.

Standart - ingilis dilində norma, nümunə, ölçü mənasında işlədilir. Sözün geniş mənasında işlənən nümunə, etalon, model olub başqaları ilə müqayisədə ilkin götürülür. Standart kütləvi istifadə üçün nəzərdə tutulmuş məhzulların (işlərin, xidmətlərin) keyfiyyətinə və təhlükəsizliyinə dair tələbləri müəyyənləşdirən normativ sənəddir. Standartlar bütün sahələrdə o cümlədən təhsil sahəsində tətbiq edilir. Təhsil sahəsində tətbiq edilən standart- hüquqi-normativ sənəd kimi ümumiləşdirilir və dövlət tərəfindən təsdiq edilir.

Standartın məqsədi

Vətəndaşların təhsil səviyyəsinin aşağı düşməsinə yol verməmək və bütün tip tədris müəssisələrində təhsil alanlar üçün bərabər şərait yaratmaqdır. Standartların

beynəlxalq, regional, milli və s. növləri vardır. Milli standartlar adətən beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılır.

MƏZMUN STANDARTI

Fənn kurikulumlarında fənnin məzmunu standartlar şəkilində ifadə olunur. Yəni məzmun standartı hansı fənnin məzmunu əks etdirir. Məzmun standartları əsas və alt olmaqla iki qrupa ayrılır. Əsas standartların sayı 6-dır. Coğrafiya fənninin məzmunu alt standartlarla ifadə olunur. Onların sayı hər sinifdə 20 olmaqla 120 standartla ifadə olunmuşdur.

Fənn kurikulumunda əsas məzmun standartlarının funksiyaları:

* fənlər üzrə müəyyən olunan təlim nəticələrini məzmun xətləri üzrə ümumi şəkildə ifadə edir;

* fənlər üzrə summativ qiymətləndirmənin aparılmasında istifadə edilir. əsas standartların məzmunu siniflər üzrə dəyişmir.

Coğrafiya fənni üzrə əsas standartlar məzmun xətlərinə uyğun olaraq aşağıdakı kimidir.

“Coğrafi məkan” məzmun xətti üç əsas standartla reallaşmışdır

1.1. Coğrafi kəşflər nəticəsində cəmiyyətdə və xəritədə baş verən dəyişikliklərə aid bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2. Yerin Günəş sistemində mövqeyi və hərəkətlərinə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.3. Kartoqrafik təsvirlər üzərində bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

“Təbiət” məzmun xətti yalnız bir standartla reallaşmışdır:

2.1. Coğrafi təbəqədə baş verən hadisə və proseslərin ekocoğrafi nəticələrini mənimsədiyini nümayiş etdirir.

“Cəmiyyət” məzmun xəttinin tərkibinə daxil olan 2 əsas standart iqtisadi-coğrafi bilikləri fiziki-coğrafi biliklərlə inteqrasiya edir.

3.1. Dünya əhalisinin müxtəlifliyinin səbəblərinə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

3.2. Cəmiyyətlə iqtisadiyyatın qarşılıqlı əlaqəsinə aid bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

ALT STANDARTLAR kurikulum sənədində üç rəqəmlə ifadə olunur. Birinci rəqəm məzmun xəttini, ikinci rəqəm əsas standartı, üçüncü rəqəm isə alt standartı

ifadə edir. Alt standartlar fənn üzrə dərsləri tərtib edən müəlliflər üçün vacib şərtidir. Çünki dərslər demək olar ki alt standartların reallaşdırılmasına xidmət edir.

Alt standartlar eləcə də fənni tədris edən müəllimlər üçün vacib istiqamətdir. Çünki müəllim dərslər təlim nəticələrini proqnozlaşdırarkən alt standartın reallaşmasını əsas götürür.

Əsas standartlardan fərqli olaraq alt standartların funksiyası daha çoxdur. Onlar aşağıdakılardır:

*Konkret təlim nəticələri olub, müəyyən mərhələdə şagirdin əldə etməli olduğu bilik, bacarıq və dəyərləri ifadə edir;

* əsas standartlarda ifadə olunmuş fikrin müəyyən məntiqi hissəsidir.

* təlim məqsədlərinin dəqiq müəyyən olunması üçün etibarlı zəmin yaradır;

* təlim strategiyalarının düzgün seçilməsində mühüm rol oynayır;

* təlimdə inteqrativliyi təmin edir;

* təlimin məzmununun ardıcıl və davamlı inkişafını təmin edir.

Fənn kurikulumlarında fənnin məzmunu standartlar şəkilində ifadə olunur. Yəni məzmun standartı hansı fənnin məzmunu əks etdirir.

TƏHSİLDƏ STANDARTIN TƏRKİBİ -Təhsil prosesi üçün tərtib olunan standartlar fənnin **MƏZMUNU** və **ŞAGIRDLƏRİN FƏALİYYƏT BACARIĞINI** nəzərdə tutur.

Standartın bilik kateqoriyası standartın zəruri hissəsi olub, məlumat və ya verilməli olan yeni informasiyanı əks etdirir. 3 qrupa ayrılır.

1. DEKLORATİV

2. PROSEDURAL

3. KONTEKSTUAL

Deklarativ (Faktoloji) - bilik prosesləri və ya fəaliyyət mərhələlərini ehtiva etmir. Bu bilik növü hər hansı bir anlayışın tərkib hissələrinin dərk edilməsini əhatə edir. Bu bilik növünü verilən fənlə bağlı mühüm informasiyalar kimi qəbul etmək olar. Deklarativ bilik- müəyyən fənn üzrə məlumat xarakterli biliklərdir. Hər hansı bir anlayışın dərk edilməsini əks etdirir. Deklorativ bilik yaddaşa əsaslanır. Ənənəvi olaraq anlama və qavrama taksonomiyalarının tərkibini daxildir. Fənnə aid olan məlumat xarakterli biliklər yəni terminlər, anlayışlar, faktlar, ifadə və təriflər deklorativ biliklərdir.

Deklorativ bilik kateqoriyasının siniflər üzrə nümunəsi: Coğrafi məkan məzmun xətti üzrə 1.2.1. alt standartının siniflər üzrə dəyişməsi aşağıdakı kimidir:

VI sinifdə 1.2.1. Kainatdakı səma cismlərinin hərəkətini fərqləndirir.- kainatda mövcud olan səma cismlərinə aid biliklər hazır biliklərdir. Şagird onlar haqqında bilikləri hazır olaraq əldə edə bilər. Kainatdakı səma cismlərinə aid olan hazır materialı oxumalı və onu izah etməyi bacarmalıdır.

PROSEDURAL biliklər- Prosedural bilik prosesi ehtiva edir. Bu proseslər ardıcillıq təşkil etdiyi kimi ardıcillıq təşkil etməyə də bilər. Bu bilik hər hansı fənn üzrə mühüm vərdiş və proseslər kimi qəbul edilə bilər. Prosedural bilik - fəaliyyətin icrasına dair prosedur qaydaları əhatə edən biliklər-dir. Bunların sırasına tədqiqat, araşdırma və tətbiqetmə metod və texnikaları, alqoritmlər, xüsusi metodologiyalar daxildir. Prosedural biliklər şagirdləri prosesi açmağa cəlb edir. Onlar öz tədqiqatlar və axtarışları ilə işi icra etməyə cəlb olunur. Məsələn VII sinifdə Təbiət məzmun xətti üzrə 2.1.3. Atmosferdə baş verən hadisə və proseslərin materik və okeanlara təsirini şərh edir. Alt standartında - atmosferdə baş verən hadisə və proseslərin materik və okeanlara təsiri - standartın məzmunun bilik hissəsidir. Bu bilik növü şagirdin tətbiq etmə imkanlarını üzə çıxarır.

KONTESTUAL biliklər- Kontekstual (Konseptual) bilik sadəcə deklarativ və ya prosedural biliyin əsasında qurulan biliyin yeni məzmununu təşkil edir. Bu biliyi hər hansı prosədə əldə edilən yeni informasiya və ya müəyyən informasiyalara tətbiq edildikdə yeni məna alan proseslər kimi dəyərləndirmək olar. Kontekstual bilik - problemin həll edilməsi yolu ilə əldə olunan yeni bilik-lərdir. Bunların sırasına müəyyən bilik sahəsinə münasib faktları ümumiləşdirən və əlaqələndirən şəxsin yaratdığı yeni konsepsiyalar, ümumiləşdirmələr, nəzəriyyələr, təsnifatlar, prinsiplər, modellər, strukturlar daxildir. Məsələn VII sinifdə Cəmiyyət məzmun xəttinin tərkibinə daxil olan 3.2.5. Təbiətdən istifadə zamanı ekoloji gərginlik zonalarının nomenklaturasını (siyahısını) tərtib edir.- alt standartının bilik hissəsi - Təbiətdən istifadə zamanı ekoloji gərginlik zonalarının nomenklaturası –dır. Göründüyü kimi bu bilik şagird tərəfindən yaradılır. Müşahidləri nəticəsində yeni bilik növü meydana çıxır.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

1. Coğrafiyanın tədrisi metodikası. Ali məktəb üçün dərslik. Seyfullayeva N. Bakı. 2011.
2. Coğrafiyanın tədrisi metodikası. Ali məktəb üçün dərslik. O. Alxasov. Bakı. 2013.

3. www.kurikulum.az. Azərbaycan respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün Coğrafiya fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu)(vı-xı siniflər)
- 4.Z.Veysova. Coğrafiya fənni üzrə ümumtəhsil kurikulumu. Metodik vəsait Təhsilin İnkişaf mərkəzi. 2013